

Hu ɔo itea mini kha Vhuvhulungelo-Thangeli vhu re hone?

Dzi ɔo dzula dzi hone u swikela dzi tshi bviswa nga dzi MC dzo nwalwaho kha gurannɔa ya muvhuso, Vhuvhulungelo na dzi RQO's dza tshiko tshenetsho tsha madi (kana tshipiɔa tsha tsho)

WRCS i ɔo thoma lini u shuma?

DWA yo no thoma u dzudzanyulula zwiko zwa madi kha ɔa namusi. U thoma u shuma ha WRCS, sa yo buletshedzwaho nga Vhulanguli u sima Sisiteme ya Nzudzanyululo ya Zwiko zwa Madi, i ɔo tevhela nɔila yo vhwahwa na u thoma u shuma ha sisiteme ya Olifants, Olifants-Doorn na sisiteme ya Vaal nga 2010. Nga muraho DWA i ɔo dzudzanyulula nga u tevhkana zwiŋwe zwiko zwa vhuɔhogwa zwa madi kha miŋwe milonga.

Ndi nnyi a teaho u ita uri i shume?

Muhasho wa zwa Madi nga kha Vhurangaphanɔa: Nzudzanyululo ya Zwiko zwa Madi, vha na vhuɔifhinduleli ha u vhona uri WRCS i a shuma na uri Ndangulo ya Dzikilasi yo dzheniswa kha gurannɔa ya muvhuso nga nɔila yo fanelaho;

Mvelele dza sisiteme ya nzudzanyululo dzi netshedza vhalanguli vha tshiko tsha madi zwipikwa zwo imaho nga uri zwine zwa tea u swikelelwa nga u lulamisa masianɔaitwa a kwamanaho na nyito dza mashumisele o fhambanaho a madi kha milonga yeneyo.

Musi MC yo no wanala, ndi vhuɔifhinduleli ha vhashumisi vhoɔhe vha madi u langula masianɔaitwa a u shumisa havho madi nga u tevhedza thendelo dza nyimele ya mashumisele a madi uri hu kone u bveledzwa ɔhooɔa dza dzi MC;

Vhashumisi vha madi vha ɔo divha hani nga ha zwine zwa khou itea?

Hu ɔo vha na vhudavhidzani ho khwaɔhaho kha ɔiga liŋwe na liŋwe ɔa matshimbidzele haya.

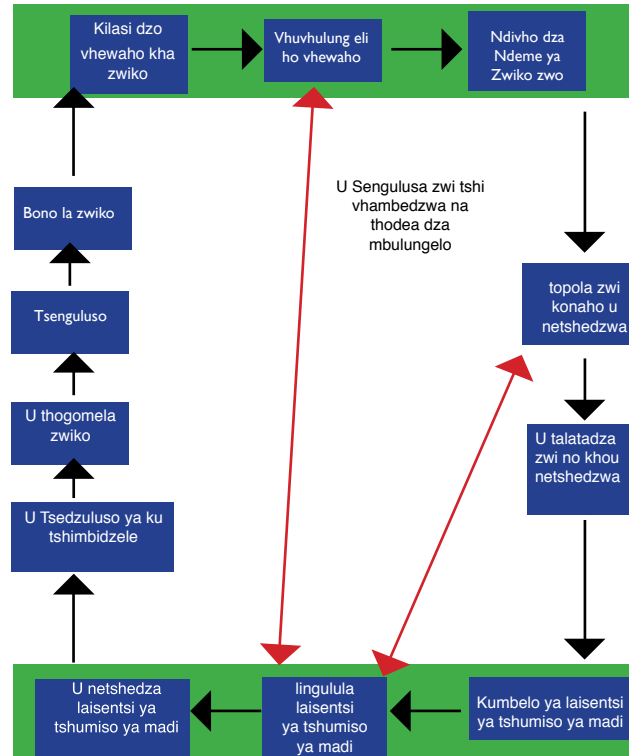
Ndi vhushakade vhune matshimbidzele a nzudzanyululo ya vha na ho kha zwo no thomiwaho nga muhasho?

Matshimbidzele a nzudzanyululo ha khou itwa a oɔhe kha zwine zwa khou itwa ngomu muhashoni, huno zwo dzheniswavo kha vhuapulani hoɔhe ha tsireledzo ya zwiko zwa madi, mveledziso na u shumiswa ha zwo.

Ndi nyimele ifhio na pulane dzifhio dza u thoma u shuma ha sisiteme ya nzudzanyululo?

Mveledziso ya WRCS yo ita uri hu vhe na Vhulanguli hu u itela u simiwa Sisiteme ya Nzudzanyululo ya Zwiko zwa Madi. Musi Vhulanguli ho no bulwa nga mulayo, u thoma u shuma ho vhekanywaho milongani yo topolwaho sa ya u thoma hu ɔo kona u thoma.

DZINDILA DZO LIVHANYWAHO NA TSHIKO

VHULANGULI HO LIVHANAHO NA TSHIDZIKI TSHA U SHANDUKISA TSHIIMO TSHA ZWIKO

ZWIŊWE ZWIDODOMBEDZWA

Nga ha zwiŋwe zwidodombedzwa kha vha kwame Vho-Tovhowani Nyamande kana Vho-Shane Naidoo kha nomboro dzi tevhelaho: 012 336 7521 kana 012 336 6707 nga u tevhkana havho, kana vha emeile kha nyamandet@dwa.gov.za kana naidooshane@dwa.gov.za

U ITWA URI SISITEME YA U DZUDZANYWA HA TSHIKO TSHA MADI I SHUME

Marangaphanda

Zwo no dzihelwa ntha uri zwiñwe zwiko zwa madi zwi tshi ya nga ndeme ya zwo kha matshiliso na zwiñwevho zwi nga fođa tsireledzo ya vhudi, ngeno hu uri zwiñwe zwiko zwa madi zwi tshi nga thusa kha mveledziso na zwa ikonomi. U ya nga Ndayotewa ya shango hu u itela uri hu vhe na mveledziso yavhudi, zwiko zwothe zwa madi zwi tea u kona u shumiswa lwa tshifhinga tshilapfu. Ndimba ya vhuraru (3) ya Mulayo wa Lushaka wa Madi (National Water Act), 1998 (Mulayo wa vhu 36 wa 1998), mulayo uyu wo itelwa uri hu vhe na tsireledzo ya vhudi kha zwiko zwothe zwa madi. Wa dovha wa nea maga o teaho u bveledzisa tsireledzo heyi sa u dzudzanywa ha zwiko zwa madi. Muhasho wa zwa Madi wo sima maitete a Nzudzanyululo ya Zwiko zwa Madi (Water Resource Classification System) (WRCS). Nzudzanyululo iyi lwa mulayo yo buletshedzwa nga matshimbidzele a zwa madi (kudayo) zwi tshi tevhedza tshitenwa tsha 12 (1) tsha mulayo wa zwa madi. U ya nga nzudzanyululo heyi zwiko zwa madi zwi a vhekanywa u ya nga dzikilasi dzo fhambanaho. Zwine zwa vha zwi tshi imela mavhonele a vhulanguli nga tshiko tsha madi tsho imaha ngauri, nga u dzihela nzhele nyimele ya zwino ya tshiko tsha madi na u falutshedza matshiliso a zwimedzwa, matshiliso vthathuni na zwa ikonomi zwo disendekaho nga tshiko itsho. Uri nzudzanyululo i shume zwi fođa uri hu dzihelwe nzhele matshiliso vthathuni, ikonomi na mbonalelo ya vhupo kha tshiko itsho hu u itela u sedzulusa ndozwo na mbuyelo dzi kwamanywaho na u shumiswa khathihi na tsireledzo ya tshiko itsho tsha madi.

WRCS i falutshedza kilasi tharu dza zwiko zwa madi, u bva kha tshiko tshi sa shumisiwiho, u ya kha zwiko zwi shumise-siwaho nga u thangela thodea dza matshiliso na ikonomi kha vhothe vho disendekaho nga zwiko zwa madi. WRCS ndi tshinwe tsha zwipiđa zwa u tsireledza ndinganyelo yo teaho vhukati ha u shumiswa na u tsireledzwa ha zwiko zwa madi. Nzudzanyululo iyi ndi jiga ja u thoma kha matshimbidzele a tsireledzo ya madi. nahone ji bveledza mavhonele a vhunzhi na ndeme ya madi a fođelwaho u shumiswa kha maitete a matshiliso a zwimedzwa (ecosystem) kathihi na u thogomela nyito ya ikonomi yo disendekaho nga tshiko tshigede tsha madi. (reference this sentence)

Zwiko zwa Madi zwi tea u dzudzanyululwa u ya kha nthihi ya kilasi dzi tevhelaho:

Kilasi ya 1 ya zwiko zwa madi ndi ine l sa shumiseswe, na nyimele dzothe dza matshiliso a zwimedzwa a tshiko tshenetsho tsha madi tshi sa shandukiseswe u bva kha tshiimo tsha tsho tsha phanda ha musi tshi tshi bveledziswa

Kilasi 2 ya zwiko zwa madi ndi ine ya shumiswa nyana, na nyimele ya tshiko i tsho tsha madi ya matshiliso a zwimedzwa yo shandukiswa zwituku u bva kha tshiimo tsha phanda ha musi tshi tshi bveledziswa

Kilasi ya 3 ya zwiko zwa madi ndi ine ya shumiseswa, na nyimele dzothe dza matshiliso a zwimedzwa dza tshiko tshenetsho tsha madi dza vha dzo shandukiseswaho u bva kha tshiimo tsha tsho phanda ha musi tshi tshi bveledziswa

Maga a u topola kilasi ya tshiko tsha madi:

1. U falusa dzi uniti dza mahumbulelwa kathihi na u falutshedza nga ha tshiimo tsha tshiko tsha madi zwino
2. U kwamanya matshiliso na ikonomi na ndeme ya matshiliso a zwimedzwa na nyimele ya tshiko tsha madi;
3. U wana vhunzhi ha thodea dza matshiliso a zwimedzwa kha madi na tshanduko kha ndeme ya zwi si madi kha sisiteme ya matshiliso a zwimedzwa (ecosystem) thundu, tshumelo na zwi kwameaho;
4. U topola nyimele i bvelaho phanda ya zwa matshiliso a zwimedzwa;
5. U lingulula nyimele dzi re kha matshimbidzele a IWRM;
6. U lingulula nyimele na vhashumisani;
7. U nwala gurandani ya muvhuso nga ha tshanduko dza kilasi

Mbudziso dzi dzulelaha u vhudziswa

Maitete a u Dzudzanyulula Zwiko zwa Madi ndi mini (WRCS)?

Mutevhe wa maga, wo buletshedzwaho lwa mulayo nga vhalanguli, bvelelo dza dzudzanyo iyi kha uri huvhe na kilasi (MC) dzo fhambanaho dza zwiko zwa madi

U vhona MC, WRCS i adza mutevhe wa maitete o vhwaho othe nga maga a sumbe a ne arali o shumiswa kha mulonga wo imaho ngauri, a do mbo di thusa kha matshimbidzele a ndingandanyo vhukati ha u tsireledza zwiko zwashu zwa madi na u zwi

shumisa u swikelela mvelele dza ikonomi na matshiliso vthathuni. Mvelele dza u fhedzisa dza matshimbidzele a nzudzanyululo ndi mutevhe wa zwithu zwi fođeaho zwa tshiko tshiñwe na tshiñwe tsha madi kha mulonga wonoyo.

Maga a sumbe a nzudzanyululo o bvelwa khagala kha mañwalo a thikhedzo ya tsumbamaitete ya thekiniki a wanalaho kha nñila i tevhelaho ya vhwamamani: <http://www.dwa.gov.za/Documents/Policies/WRPP/default.htm>

Ndi ngani ri tshi tea u dzudzanyulula zwiko zwa madi?

U tolwa ha kilasi dza zwiko zwa madi ho imela jiga ja u thoma kha matshimbidzele a tsireledzo.

Ndangulo ya Kilasi ndi mini?

Ndangulo ya kilasi, i ne ya do bva kha zwi sa shumiseswi u ya kha zwi no shumiseswa, zwi falusa nyimele i fođeaho ya tshiko, zwi tshi tshimbidzana na nga nñila i ne tsha do shumiswa ngayo.

Matshimbidzele a nzudzanyululo a do vha o angaredza mini?

Zwi thoma nga WRCS u sumbedza nyimele ya tshiko nga tshifhinga tshenetsho (kana tshipiđa tsha tsho) u ya nga zwipiđa zwa vhusaka na zwimedzwa na zwa mbonalelo vthathuni. Ha konaha u dzhenwa kha vhwamamani hune ha sisiteme ya nzudzanyululo ya shumiswa ho sedzwa zwithu zwothe zwi elanaho na vhusaka na zwimedzwa, vhusaka vthathuni na zwa ikonomi, u itela u falusa nyimele idaho tshifhinganani tshidaho.

Mbuyelo dza u fhedzisa dza matshimbidzele a nzudzanyululo ndi dzi fhio?

Ndangulo ya Kilasi, hu nga vha kilasi 1, 2 kana 3. Vhuvhulungelo Ndivho dza Ndeme ya Tshiko (Resource Quality Objectives)(RQO's)

Ndi Vhwamamani vhu fhio ha Vhuvhulungelo na dzi (RQO's)?

MC ya tshiko tsha madi i vhea mikano ya vhu hulanane, u phadaladza na ndeme zwa vhu hulanane na dzi RQO's, zwa konaha u thusedza kha u sumbedza tshipiđa tsha tshiko tsha madi tshine tsha nga nekanywa ngatsho tshine tsha tea u shumiswa. Dzi RQO's ndi mutevhe wa ndivho ya ndangulo wa faluso na dzimbalo-mbalo wo itelwaho tshiko tsho imaho ngauri.